

ЈЕЛЕНА МАРИЋЕВИЋ БАЛАЋ

АСИМЕТРИЈА ФРАКТАЛА: ТАЊА КРАГУЈЕВИЋ – АДАМ ЗАГАЈЕВСКИ

САЖЕТАК: У раду се осветљава интензиван поетички дијалог између српске песникиње Тање Крагујевић и пољског песника Адама Загајевског. Тања Крагујевић писала је у више наврата есеје о Загајевском, које је отпочињала ефектно одабраним његовим песмама, а посветила му је песму „Сунчани сат”. Указано је на којим нивоима се препознају трагови поетике Загајевског на примеру поезије српске песникиње, али су истакнуте и њене посве самосвојне црте.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Тања Крагујевић, Адам Загајевски, есеј, поезија, Апсолут, Ја, стварност, фрактал

О Тањи Крагујевић и савременом пољском песништву могла би се написати опсежна студија, која би била тек делић њеног сложеног, динамичног и интензивног песничког и есејистичког дијалога са светским песништвом. Не чуди, стога, констатација Славка Гордића по којој у Тањи Крагујевић имамо једног од највећих „посвећеника поезије”.¹ Писала је у више наврата о Чеславу Милошу (1911–2004), Тадеушу Ружевићу (1921–2014), Вислави Шимборској (1923–2012), Ришарду Крињицком (рођ. 1943), Адаму Загајевском (1945–2021), Еви Липској (рођ. 1945), Мажани Богумили Кјелар (рођ. 1963), Еви Зоненберг (рођ. 1967), уз осврте на антологије *Мој ђољски ђеснички XX век* (2012), *Речник младе ђољске ђоезије* (2013) и изборе у преводу Бисерке Рајчић који су објављени у периодици. Њени есеји о пољским (и другим) песницима могу се прочитати

¹ Славко Гордић, „Где први пут чусмо своје име: Прилог за песнички портрет Тање Крагујевић”, *Летойис Мајице српске*, год. 195, књ. 503, св. 5, мај 2019, 631.

у књигама *Трејей и чвор* (1997), *Орфеј из шјерейане* (2001), *Изјоворийи звезду* (2010), *Пуйник ка омеи* (2018), *Сабраносїї* (2022) и *Дрво за ѿишцу* (2023).

Српска песникиња Тања Крагујевић (рођ. 1946) и пољски песник Адам Загајевски (1945–2021) практично су вршњаци, дакле припадају истом духу времена и деле генерацијски близак поглед на свет, уметност, културу, поезију. Тања Крагујевић је у више наврата писала о његовим књигама које су се појављивале на српском језику у преводу Петра Вујичића и Бисерке Рајчић у форми есеја, али се може говорити и о песничком дијалогу који је успоставила са његовом поезијом. Штавише, посветила му је песму „Сунчани сат”, која је штампана у песничкој књизи *Фракїали* (2022).

Испред есеја обично би стајала одабрана репрезентативна песма Загајевског, која би можда могла да функционише као *фракїал* у односу на есеј, па и обрнуто. Песме Адама Загајевског које је Тања Крагујевић издвајала су из књига *Оїњена земља* („Шкољка”, „Ишао сам кроз средњовековни град”, „Антологија”) и *Сїварни живойї* („Ветар”, „Посета”), што потенцијално може бити важно и за осветљавање њене поетике.

Зашто „Шкољка” Адама Загајевског постаје адекватан увод у мали есеј „На граници мапе, на ивици маште”? Песма функционише као синегдоха књиге *Плаїно*, која се појавила на српском језику 2002. године, а на основу које Тања Крагујевић скицира његову целокупну поетику. Њен есеј је такође *шкољка* у коју је неопходно сабити сва противречја и стваралачке фазе његове поезије, *їолиїичносїї* и *философичносїї* илити „свет у стању парадокса”.² Метафора *їлаїйна*, према српској песникињи, оличје је бескрајног света,³ али би, на том трагу, *шкољка* била песничко „озарење човека у непрозирности времена”⁴ и подразумевала би самосвојан пут ка недокучивом, сложенем и дубоком, до чега се не долази непосредним искуством већ загледаношћу у *сїнале* природе:⁵ „Нисам упознао античке градове, / никада нисам био у Теби / ни у Делфима и не знам / шта су Сибиле говориле путницима. / [...] / Веровао

² Magdalena Mączyńska, „Adam Zagajewski”, *EBSCO* 2023, доступно на: <https://www.ebsco.com/research-starters/literature-and-writing/adam-zagajewski> (приступљено: 25. 5. 2025).

³ Тања Крагујевић, „На граници мапе, на ивици маште”, *Изјоворийи звезду: мали есеји*, Агора, Зрењанин 2010, 42.

⁴ Исто, 43.

⁵ Пишући о песничким књигама *Фракїали* и *Корице за оглазећи їлас* Тање Крагујевић, Лазар Букумировић је указао да „спас од потпуног отуђења и дигитализације јесте у природи, колико год оно ситно било”. Видети: Лазар Букумировић, „Златна искра фрактала”, *Лейїойис Маїишце срїске*, год. 199, књ. 511, св. 6, јун 2023, 921.

сам пролазним сигналама, / сенкама руина, воденим змијама, / планинским изворима и птицама пророчицама”.⁶

Песникиња је видела поетику Загајевског као начин супротстављања злу оличеном у „тиранији истости”,⁷ што је особито важно за његову афирмацију „света, његовог богатства и чулног постојања”,⁸ који потврђује потребу да поезија обухвати обиље различитости и, укратко, буде „Ода мноштву”.⁹ До овог поетичког заокрета код Загајевског дошло је након његовог одласка у Француску, где је и штампао *Оду мношћиву* (1983) у Паризу, јер ова земља за њега постаје метафора за целу Европу када буде отишао у САД, будући да је земља хришћанског наслеђа, сакралне архитектуре (романичке и готске), слика трансформације духовног пејзажа друге половине XX века, земља Валерија и Малармеа, али и празнине, фасцинантна је и слаба, отворена за друге али пречесто равнодушна, стално угрожена и ипак слободна.¹⁰ Овако описана Француска, као својеврсни *фракџал* Европе у свести одлазећег песника, била би управо слика шкољке или „духовна шара у покрету”,¹¹ у којој се сублимишу различити контрапунктови. С обзиром на стихове: „Песма уме да заустави одјек буре, / као шкољка коју је одгурнуо / Орфеј који бежи. Време узима живот / а враћа сећање, златно од праменова, / црно од жара”,¹² можемо констатовати да најпре Пољска, а затим и Француска, за Загајевског постају *шкољке*, чије значење опализује далеко више од очигледне аналогije између песме и шкољке. Ради се, наиме, о чињеници да је песник дуго радио на релацији Париз–Тексас–Чикаго–Краков: „предајући по три месеца годишње проводи на Чикашком универзитету, а у међувремену и на Јагелонском”.¹³ Чини се да је успео да од сваке земље у којој је живео, из које је одлазио и у коју се враћао, креира *йесму-шкољку*, која успешно рефлектује симбиозу осећаја празнине

⁶ Адам Загајевски, „Шкољка”, *Асиметрија*, прев. Петар Вујичић и Бисерка Рајчић, Кућа поезије, Бања Лука 2019, 83.

⁷ Т. Крагујевић, „На граници мапе, на ивици маште”, *Изворити звезду: мали есеји*, 42.

⁸ М. Mączyńska, „Adam Zagajewski”, веб.

⁹ „Ода мноштву” је песма и истоимена песничка књига Адама Загајевског из 1983. године. Рецентни избор из његове поезије на српском језику носи наслов *Ода мношћиву*, прев. Петар Вујичић и Бисерка Рајчић, Трећи трг – Сребрно дрво, Београд 2024.

¹⁰ Anna Czabanowska-Wróbel, „Francja w poezji Adama Zagajewskiego”, *Humanities and Cultural Studies*, 3 (3), 2022, 30.

¹¹ Т. Крагујевић, „На граници мапе, на ивици маште”, *Изворити звезду: мали есеји*, 41.

¹² А. Загајевски, „Шкољка”, *Асиметрија*, 83.

¹³ Бисерка Рајчић, „Поговор: Шта је поезија?”, у књизи: А. Загајевски, *Асиметрија*, 267.

и стеченог богатства, тј. живота који је минуо, али се и вратио кроз благородно сећање.

Могућно је да је тихи рефлекс „Шкољка” пронашла у *Корицама за одлазећи глас* (2022) Тање Крагујевић, па би бура „ере заборава”¹⁴ требало да буде савладана корицама које уоквирују архиве, атласе, мапе, изводе из књига рођених, дакле „временски континент”, који се може вратити као *сећање* или облик *видљивости* кроз проналажење „гласовне шифре”¹⁵ посредством процеса писања. Шкољки би у овом случају одговарале корице или слика руже са корица поменуте песничке књиге Тање Крагујевић. Њен субјект није Орфеј већ глас који бежи, творећи свој невидљиви *континент* узетог живота, који се може евентуално отелотворити кроз „гласовну шифру”, што, попут шкољке, у једној речи може да сажме обиље проживљеног. За разлику од Загајевског, коме је Француска постала континент, „квинтесенција Европе”,¹⁶ Тања Крагујевић говори о невидљивим континентима или *пејзажима невидљивој*,¹⁷ који обликују људски живот, само је потребно да свако пронађе свој начин повратка и сублимације: „Зато пишем. Да бих је чула. / Да бих била видљива. У невидљивом”,¹⁸ што је битно утемељено у преплету Рилкеове и поетике Ивана В. Лалића, а посебно Ивана Блатног кроз мото: „Да ли ћете ме видети / ако не будем писао?”¹⁹ Њен одговор о повратку су чин и процес писања.

Уз песму „Корице за одлазећи глас” може се прочитати есеј „У потрази за сјајем” Тање Крагујевић, који отпочиње песмом „Ишао сам кроз средњовековни град” Адама Загајевског, штампаном у опсежном избору на српском језику под индикативним насловом *Асиметрија* (2019). Песникиња, наиме, најпре наводи став пољског песника да су песници пресократовци и наставља: „Основ Асиметрије, како је могуће посматрати и увод у Невидљиво. Јединог јединства, прожетог *Анимом мунди*, духовном суштинском света, која из пресократовске епохе путује кроз време, да по закону невидљивог надахњује снаге стварања могуће, ренесансне хармоније, као и нашу спознају склада и лепоте.”²⁰ Цитирани одломак сасвим кореспондира са стиховима Ивана Блатног и песмом „Корице за одлазећи глас”, с обзиром на то да за Тању Крагујевић,

¹⁴ Тања Крагујевић, „Корице за одлазећи глас”, *Корице за одлазећи глас*, КОВ, Вршац 2022, 79.

¹⁵ Исто.

¹⁶ А. Czabanowska-Wróbel, „Francja w poezji Adama Zagajewskiego”, 30.

¹⁷ Уп. Тања Крагујевић, *Пејзажи невидљивој*, КОВ, Вршац 2001.

¹⁸ Т. Крагујевић, „Корице за одлазећи глас”, *Корице за одлазећи глас*, 79.

¹⁹ Исто, 7.

²⁰ Тања Крагујевић, „У потрази за сјајем”, *Дрво за ићицу*, Културни центар Новог Сада, Нови Сад 2023, 113.

осим Рилкеа, Лалића и Блатног, управо Загајевски постаје темељ постојања и откривања видљиве сфере. Отуда, она у наставку есеја наводи сегмент песме „Шкољка”, примећује да је „најдревнија шкољка” исто што и „оклоп Поезије”²¹ и поентира да Поезијом „бива оживљена моћ невидљивих ствари”, пошто је она „Дар светлости”.²² Том логиком, постаје сагледивије да се лирски субјект Тање Крагујевић, који превазилази саму песникињу јер, према налогу Загајевског, поезија нас „извлачи из скафандера нашег ја”,²³ потпуно поистовећује са видљивим. Она се увлачи у „шкољку” као својеврсни „оклоп Поезије” да би је чула, али постаје видљива тек када постане свесна да она сама постаје Поезија, она светлост писања која обасјава таму невидљивости. Поистовећивањем са Поезијом, субјект превазилази теснаце свог уског Ја и дефинише се *сабраношћу*²⁴ у светлости. Коначно, песникиња и за Загајевског каже да „живети у поезији” значи „живети у истини”.²⁵

И есеј „Писац је усамљени путник” у прочељу има песму „Ишао сам кроз средњовековни град”, што добија на значају када се има у виду да је у улози „путника кроз време али и кроз садашњост садржан песнички завет – видети другог, да би се јасније спознало и оно Ја, које постаје уточиште ваздашње угрожености Једног, пречесто изгубљеног у мноштву, у оном Рилкеовом ’каменом мору анонимности’”.²⁶ Дакле, на овом месту је реч не само о потреби да се прошири и превазиђе јаство, већ да се оно дефинише, именује, отелотвори и издвоји из безличног или хомогеног мноштва. „Загајевски такође настоји да поништи ’анонимност’, постојање без знакова у простору и времену, и на томе гради поетско прихватање и именовање света. [...] он враћа на поетску сцену основни песнички порив именовања детаља, ситница постојања које греју, уносе наду, и оних које их бришу, враћају их у страшни хаос поништења. Његов Адам, први човек, путник који тражи кућу поезије, памтилац је изгубљеног.” У оба есеја се из анонимности излази путовањем кроз време, шетањем „кроз средњовековни град”, јер се на тај начин успешно превазилази заборав и хладноћа невидљивог, а преузима „улога свога Ја”, што је „најтежи испит Песника који ступа на поље поезије и истине”, али и „примарно стваралачко” питање.²⁷

²¹ Исто.

²² Исто, 116.

²³ Исто.

²⁴ Уп. Тања Крагујевић, *Сабраносћ: Лисџићи, зајиси, есеји*, Чигоја штампа, Београд 2022.

²⁵ Т. Крагујевић, „Пут у стварност, 21. век”, *Сабраносћ*, 204.

²⁶ Т. Крагујевић, „Писац је усамљени путник”, *Сабраносћ*, 86.

²⁷ Т. Крагујевић, „У потрази за сјајем”, *Дрво за џишцу*, 104.

Песма „Ишао сам кроз средњовековни град” требало би да буде пример дефинисања самосвојног песничког Ја, што Загајевски постиже најпре афирмисањем крајности (увече – у свитање, веома млад – прилично стар, без сата и календара – са упорном крвљу, свој живот – туђ живот), а затим слагањем синонимичних слика (незатворени прозори – одшкринуте судбине, пролеће – почетак лета, топли зидови – мек ваздух, могао сам да бирам – могао сам да живим). Могућност да се бира јесте начин да се преузме улога свог Ја и живи без затворености у време, већ у складу са откуцајима своје крви, што је у складу са признањем Адама Загајевског да је сањар и запажањем Тање Крагујевић по којем је песник фасциниран животом, што је заправо „фасцинација слободом – увек је то потреба за простором без граница, ’ван зидова’ – потреба да се маштовним, инвентивним путевима пронађу нови изрази реалности, која у његовој поезији никада није била заобиђена”.²⁸

„Спој стварности” стога је једна од кључних поетичких тачака које издваја Тања Крагујевић у есеју „У потрази за сјајем”, јер „сновиђење и машта постоје оксиморонски – ’у присуству разума’, као занос животом, који је тек магија тренутка, пре неголи идеализовани појам Вечности”, а потребно је и бити „у другачијем дому света, па га спознати у тишини ’унутрашњег сјаја’”.²⁹ Уз ово запажање, издвојили бисмо и да је обавеза поезије данас „искушавање границе реалности и маште, духовни живот”,³⁰ што је ефектно развијено у песмама „Ветар” и „Посета” из *Сйварној живојѿ* (2019),³¹ којима је отпочет есеј „Пут у стварност, 21. век”. „Стално заборављамо, шта је поезија / (а можда се само мени то догађа). / Поезија је ветар који дува од богова, каже / Сиоран, позивајући се на Астеке”³² прва је строфа „Ветра”, док се у песми „Посета”, која је настала када је Загајевски 2013. посетио Музеј пчеларства у Сремским Карловцима, говори о тренуцима након књижевне вечери, „када се без журбе враћа обичност, / и веома лагано, мирно, / постајеш оно што си / – тада се такође може живети”.³³ Песник се пита где је „пуни, стварни живот, где је сам Бог” и смисленим види

²⁸ Т. Крагујевић, „Писац је усамљени путник”, *Сабраносй*, 83.

²⁹ Т. Крагујевић, „У потрази за сјајем”, *Дрво за ѿициу*, 112.

³⁰ Т. Крагујевић, „Пут у стварност, 21. век”, *Сабраносй*, 194.

³¹ *Сйварни живојѿ* је песничка књига Адама Загајевског, која је објављена на пољском језику 2019. године. Појавио се истоимени избор на српском језику у преводу Петра Вујичића и Бисерке Рајчић под истим насловом 2021. године, а у издању Завода за уџбенике и наставна средства из Подгорице са преведених 30 песама из ове књиге, а 54 преведене песме из *Сйварној живојѿ*а део су издања *Ода мношйѿу* (2024) у издању Трећег трга и Сребрног дрвета из Београда.

³² А. Загајевски, „Ветар”, *Ода мношйѿу*, 260.

³³ Исто, „Посета”, 236.

„додир са светим”.³⁴ О овом аспекту његовог *йевања* и *мишљења* подробно је писано у чланку, којим је тематизовано питање песникове потраге за Апсолутом која је за њега лична, јер жели да изађе из „зачараног круга сопствене психе”. Такође је истакнуто како покушава да скицира Творца кроз сталну еволуцију,³⁵ премда се трансценденција никада не може трајно населити и непрестано се након епифаније или написане песме морамо враћати *доле* због наше свакодневице или макар да бисмо спавали.³⁶ Бити поистовећен са песмом или бити на књижевној вечери, тј. у интензивном контакту са Поезијом, значи успоставити додир са Апсолутом и трансцендентном енергијом, иако је она краткотрајна, попут ветра или посете Музеју пчеларства. Међутим, и обичан живот који следи, баш због тога што је био у контакту са Апсолутом, може бити достојан живљења („тада се такође може живети”).

Најпосле, Тања Крагујевић посветила је Загајевском песму „Сунчани сат”, која је настајала од новембра 2019. до 23. марта 2021. године, дакле од објављивања бањалучког издања *Асиметрије* до два дана након песникове смрти, успоставивши симболичку асиметрију у погледу процеса стварања, који је завршио дуго зрење тек смрћу песника. Песма у целости гласи:

СУНЧАНИ САТ

Адаму Загајевском (1945–2021)

Равницу можеш савладати.
Као и сваку равнину. Упорно
путујући од тачке А до тачке Б.
И онда даље. До свих других
слова које знаш. Носећи са собом
књигу са страницом обележеном
доброћудним багремовим цветом.

Песник коме верујем. А носи
име првог човека. Рекао је
да. Упркос опијуму самоће.
Само је у другима спас.

³⁴ Т. Крагујевић, „Пут у стварност, 21. век”, *Сабраносић*, 195–196.

³⁵ Bogusława Bodzioch-Bryła, „Thou who hast sewn together this canvas.” Adam Zagajewski’s Search for the Absolute”, *Perspektywy Kultury*, 31 (1), 2021, 99–134.

³⁶ Адам Загајевски, „Одбрана ватрености”, у: *Одбрана вайреносић*, прев. Бисера Рајчић, Архипелаг, Београд 2013, 10.

Тако лековит. Да бисмо могли
скупа. А свако за себе.
Наставити даље.

Јер када бар иоле опкружиш
бездан равнице. Ни хиподроми
ни расни ати. Ни транзит
Меркура преко Сунца.
Ни вечна fuga филозофске ироније.
Ни вртоглави фатални пољубац
двоје на рубу. Спремних на све.
Не би били довољни да схватиш
њену несавладивост.

Ухватити звезду у одбљеску воде.
И дати јој име хороскопског
знака. Уписати на њој своје име.
И поклонити вољеном.
Ништа је. Спрам бездана
над који мораш се наднети сам.

Тамо живи вечни сунцокрет.

Лепо видиш кад помера главу.
Од изласка до сумрака света.
Који бива све чешћи и тежи
за небодерске висине.

Јер мноштво. То није
Други. Мноштво гута.

Други те прима.

Само у Другом је спас.
Док ти се даје.
Плимом првих мора.

И песник са именом
првог човека зна. *Сйјојиц.*
Појединачна дуццо. Насйрам
неизмерносйи.

У градовима наших бивања
замагљен је. На вечној

поправци код неуких мајстора.
Што презрели су старе занате
опстајања. Сунчани сат.

И не можеш. Погнут.
Над бетонском дубином.
Из круга кредом
да изнесеш
онај благородни багремов цвет.

Ни пут равнице.

Завејан. Изненада бреговит.
Несавладив. У теби.
Попут судбине.

Новембар 2019 – 23. март 2021.³⁷

Песма је сублимација есејистичког и лирског промишљања о поезији Адама Загајевског, али и пуна личних тонова оличених у родној равници, те песникињине потребе да из дијалога са пољским песником издвоји и портретише своје лирско Ја. Лирски субјект је, у складу са поетиком Загајевског, такође путник, али који се креће између слова, па је стигао и до *омеје*, као метафоре за крај песниковог живота.³⁸ У апострофирању његовог имена Адам, као имена првог човека, што помиње и у есеју „У потрази за сјајем”,³⁹ јесте песникињин антитетички гест, којим повезује крај индивидуалног живота са почетком постојања човечанства. То је, разуме се, онај поетички знак, исцртан у маниру пољског песника коме верује. Његово „да” из друге строфе књижевноисторијски је познато као песников поетички преокрет од „не” ка „да” – од негације тоталитарне државе до афирмације света, како је то описао Тадеуш Ничек.⁴⁰ Такође, Јулијан Корнхаузер, „сумирајући последњих двадесетак година пољске поезије стваралаштво Загајевског види као ’пут од одговорности / солидарности до независности / усамљености’. Осим тога, могло би се то представити и као говорење свету ’да’ уместо дотадашњег ’не’. [...] Тај прелазак испољио се кроз

³⁷ Тања Крагујевић, „Сунчани сат”, *Фрактали*, Чигоја штампа, Београд 2022, 75–77.

³⁸ Уп. Тања Крагујевић, *Путник ка омеји: љри љесника, љри есеја*, Чигоја штампа – Кућа поезије, Београд – Бања Лука 2018.

³⁹ Т. Крагујевић, „У потрази за сјајем”, *Дрво за љишцу*, 103.

⁴⁰ Уп. М. Маџућска, „Adam Zagajewski”, *web*.

напуштање политике као теме”.⁴¹ У његовом „да” присутна је лековитост, јер подразумева заједничку, универзалну песничку борбу против тираније „истости”, али из које свако треба да „преузме улогу свог Ја”, што је његов „морални императив” („Да бисмо могли / скупа. А свако за себе”). Песничко Ја је, како Тања Крагујевић пише у есеју „На граници мапе, на ивици маште”, и интимни простор и путујућа домовина отворена свему,⁴² дакле њена равница и багремови цветови с почетка и краја песме.

Књигу малих есеја је насловила *Изјоворићи звезду*, а пету строфу отпочела императивом „Ухватити звезду”, исписујући онај кратак тренутак Апсолута када успоставља контакт са њим, када она постаје Поезија („Уписати на њој своје име”). Чини се да постоји метапоетичка линија додира између „вечног сунцокрета” и „сунчаног сата”, јер је песникиња осмислила свој начин кретања кроз време без сата и календара из песме „Ишао сам кроз средњовековни град”. Њена „упорна крв” су сунцокрет и „сунчани сат”, спрам којих се оријентише и одмерава растојање, јер су не само вечни већ се не могу покварити, и док траје (песнички) запис, пронађени *сјај* сунчаног сата осветлиће таму невидљивог и онога кога више нема.

Затим, од проблематизације мноштва у песми, долази до интензивнијег дијалога са „Одом мноштву”, посебно у курзивом исписаним стиховима који представљају цитат из ове песме: „*Сјо-јиш. / Појединачна душо. Наспрам / неизмерносћи*”. Међутим, у преводу Бисерке Рајчић уместо тачака стоје запете и дошло је до ситнијих измена: „Стојиш, појединачна душо, наспрам / прекомерности”.⁴³ Песникињина учестала употреба тачке подразумева дужу паузу, дакле „тренутке замишљености”⁴⁴ и потенцијално одавање поште песнику. Важна је и промена *прекомерносћи* у *неизмерносћ*, јер се код Загајевског ради о конфронтацији између појединачне душе и мноштва које „гута”, тј. Ега, док се код Тање Крагујевић душа суочава са бескрајем, Апсолутом, обиљем. Њена промена је, дакле, иако другачија у односу на превод, заправо у потпуности у складу са поетиком пољског песника.

Она „поправља”, као да жели да проради „сунчани сат”, јер су неуким мајстори презрели старе занате опстајања, јер без тога не може нити да изађе из круга његове поетике, нити да превазиђе стеге свог Ја. Речју, да изнесе „онај благородни багремов цвет” као своју упечатљиву и јединствену (*расцветијалу*) метафору.

⁴¹ Б. Рајчић, „Поговор: Шта је поезија?”, *Асиметрија*, 271.

⁴² Т. Крагујевић, „На граници мапе, на ивици маште”, *Изјоворићи звезду*, 41.

⁴³ А. Загајевски, „Ода мноштву”, *Ода мноштву*, 20.

⁴⁴ Т. Крагујевић, „Пут у стварност, 21. век”, *Сабраносћ*, 200.

Поетичко одмеравање између Тање Крагујевић и Адама Загајевског многоструко је и вероватно да надилази оквири овог рада, који је изнео неколико основних аспеката. Српска песникиња је својим есејима једним делом осветлила поетику пољског песника, али и понудила кључеве за читање њене поезије. Пажљиво је бирала песме које могу да рефлектују главне поетичке карактеристике Загајевског, заинтересују читаоце и буду адекватан аргумент за њена запажања. Свест о песми, метапоетички слојеви и аутореференцијалност највише јој привлаче пажњу, а Загајевски се потврђује значајним да се иоле разуме њен сложен и рафинисан однос према сферама видљивог и невидљивог, Апсолуту, „спојевима стварности” и спознаји оног Ја које се, како каже у есеју „Писац је усамљени путник”, може сазнати тек када се види Други. Зато у песми посвећеној Загајевском управо у њему препознајемо тог Другог: „Други те прима. // Само у Другом је спас”.⁴⁵

Др Јелена Ћ. Марићевић Балаћ
Универзитет у Новом Саду
Филозофски факултет
Одсек за српску књижевност
jelena.maricevic@ff.uns.ac.rs

⁴⁵ Т. Крагујевић, „Сунчани сат”, *Фрактали*, 76.